

Literatura pro samostudium:

- Basman, Zigmunt. 2006. Mýslat sociologicky. Praha: SLDN.
- Berger, Peter L. 2003. Pohľad do sociologie. Bartolák & Principál.
- Berger & Luckman. 1966. Sociálne konštrukcie reality.
- Kefau, Jan. 1987. Úvod do sociologie. Praha: SLDN.
- Giddens, Anthony. 1998. Sociologie. Praha: Argo.
- Dlouhý, Miroslav. 2000. Jak se vyznat sociologicky. Institut. Praha: Karolinum.
- Jurešová, Zuz. 2003. Úvod do sociologie. Praha: Poutník.
- Kefau, Jan. 2004. Dějiny klasické sociologie. Praha: SLDN.

Markéta Sedláková
16. 3. 2019

Základní pojmy

- SOCIÁLNÍ STRATIFIKACE
 - Sociální mobilita
 - KONSENSUS
 - Habitus
 - Racionalizace
 - Legitimizace
 - Anomie
 - Paradigma
 - Sekularizace
 - Deviace
 - Stigma
 - Altruismus
 - Epistéma
 - Sociální status
 - Asimilace
 - Sociální role
- kosmopolitismus

-
- Gender
 - Etnometodologie x Pozitivismus
 - Institucionalizace
 - Sociální konstruktivismus
 - Habitualizace

Sociologie

- studium sociálního života, skupin a společností
- předmětem je lidské chování, zkoumá člověka jakožto společenského tvora (vzájemné vztahy mezi jednotlivými oblastmi společenského života)
- slovo pochází z latinského slova socius=**druh**, societas=**společnost**; logos=**věda**
- široký záběr – od analýzy jednorázových interakcí jednotlivců až po zkoumání globálních společenských procesů
- vznik spojen se vznikem moderní společ. (průmyslová revoluce) přechod od tradiční společnosti k moderní
- zakladatel **August Comte** r. 1839 (Kurz pozitivní filozofie)
- má vztah k **filosofii**, historii, ekonomii, psychologii, právu (zákony jako normy lidského chování), politologie, **antropologii**...

Vývoj sociologie

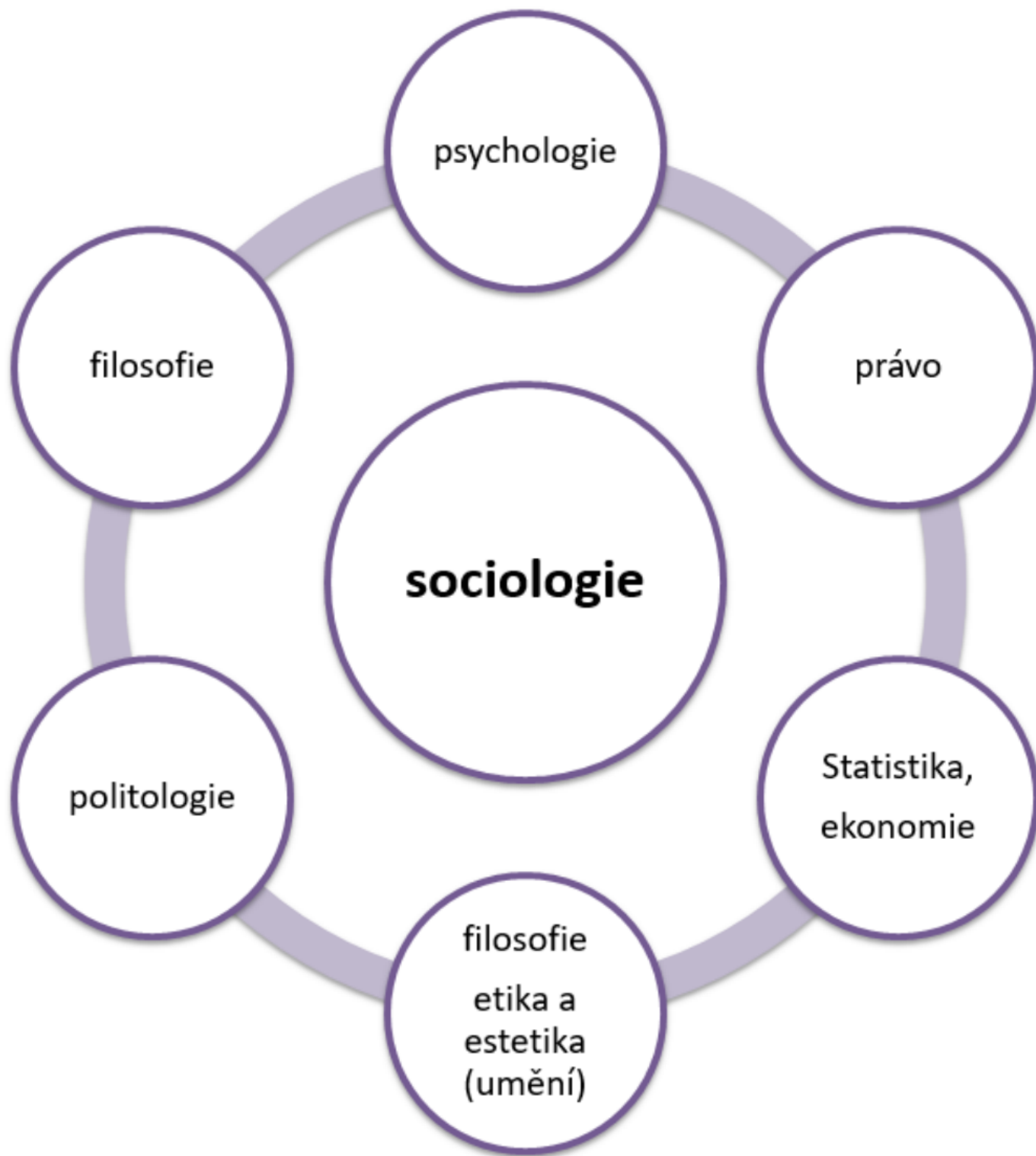
1. antrociologie (Hobbes, Aristoteles, Montes, Hegel...)
2. ústřední sociologie
3. 40. léta 19. st. - 20. léta 20. st. - období vědeckých přesahů (sociologie jako věda) - August Comte, Karl Marx, Emile Durkheim, Max Weber, Georg Simmel, Herbert Spencer, - sociální a politická teorie - sociální vědy
4. 20. léta 20. st. - 1950. léta - „sociologie vyvíjí své základy“ - provádění kvalitativních výzkumů (např. - normalizace praxe) - normalizace (sociologické) teorie se koncentrují na příklady (např. - mikro-sociologie) - výzkum životní reality (juxtaven, postmoderní, postmodernizace - např. - např. Karl Raimund Popper

Zaměření sociologie na:

- sociální a kulturní změny
- sociální strukturu (sociologické teorie)
- sociální interakce
- sociální kontrolu
- sociální integraci
- sociální změny
- sociální kontrolu
- sociální integraci
- sociální změny
- sociální kontrolu
- sociální integraci

Sociologie

- neaspiruje na pro to mělo být“), ale dokumentovat („je“)
- jde o nesppekulativní výzkumy, které se zabývají procesům výchovy sociální struktury (socializace)
- oblasti zájmu - výzkum širších společ. instituce, vnější prostředí, vzdělávání, social...

Zaměření sociologie na:

- vztahy v malých i velkých skupinách
- sociální deviace (socio-patologické jevy)
- rodinu a přátele
- výchovu (socializaci)
- sociální stratifikaci (rozvrstvení ve společnosti)
- sociální mobilitu
- sociální role, status a postavení
- stát, národ, menšiny
- kulturu
- Interakci (komunikaci)
- genderové rozdělení
- vznik moderního světa

Předpoklady vzniku

- **Sociální** (procesy industrializace, urbanizace, demokratizace)
- **Kulturní** (procesy materializace, sekularizace, emancipace, kulturní expanze, reformace)
- **Teoretické** (protestantství, matematika a přírodní vědy, utopismus, větší reflexe společnosti ve vědách obecně – právo, historie atd.)

Vývoj sociologie

1. **protosociologie** (Platón, Aristoteles, Moore, Hegel,..)
2. vznik sociologie
3. 40. léta 19. stol.-20. léta 20. stol. = období velkých jmen a teorií = **klasické období**
 - např. *Max Weber, Karl Marx, Émile Durkheim, Vilfredo Pareto, Georg Simmel, Herbert Spencer*, - souvisí s pozitivismem – *hledání objektivní pravdy*
4. 20. léta 20. stol. – v USA, tzv. „sociologové vyšli do ulic“, prováděli praktické výzkumy mezi lidmi – normální jevy i nenormální (=patologické) řeší se konkrétní případy (nástup mikrosociologie)
 - vznikají nové metody (rozhovor, pozorování).

5. 60. léta 20. stol. (po 2. WW) – sociologie se stala legitimní společ. vědou

- v otázkách návrat k počátkům

(hl.

makrosoc. problémy)

- **strukturálně funkcionalistické**

koncepce (jak se ve společ. udržuje pořádek)-

např.

Talcott S. Parsons, R. K. Merton (text)

- **konfliktualistická** (společ. se

posouvá

dopředu díky konfliktu) marxistická - **Karl Marx**

- důležitý pojem MOC

sociologie přestává napodobovat přírodní vědy

6. 70. léta 20. stol. – **interpretativní sociologie** (paradigma)

- zajímá, jak je vnímána lidmi (nejprve

člověk poté

společnost, předtím obráceně),

- **každodennost**

7. 80. léta 20. stol. – **objektivistická**, -např. **George H. Mead,**

Herbert Blumer

Sociologie jako věda

- výsledky vědeckého procesu jsou neustále předmětem revize
- konfrontace s přírodními vědami (ověřitelnost, systematicčnost)
- pozitivismus - předmětem jsou fakta = exaktnost, objektivita, zákonitost, nezpochybnitelnost
- **E. Durkheim (1858 – 1917)**
 - společnost je syntézou *sui generis*, je to něco

víc než

pouhá suma jednotlivců

- sociologie se zabývá **sociálními fakty**, která
 - a) jsou vůči člověku vnější
 - b) vyvíjí na jedince tlak

sociologismus - vysvětlování sociálních faktů jinými

sociálními fakty - dal vzniknout **funkcionalismu**

- výchova je výsostně sociální jev

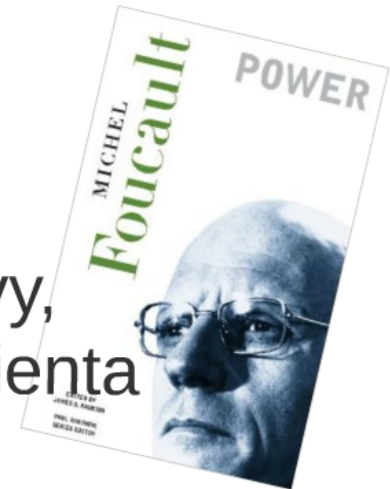
- **Max Weber (1864 – 1920)** - sociální jednání je klíčem k pochopení sociální reality (kvalitativní metodologie) - zásada tzv. „nehodnotící sociologie“ = zamezit proniknutí subjektivních soudů do vědeckých výpovědí
- **sociální a sociologický** problém
- **Berger, P. (2003).** Pozvání do sociologie. Brno
- **SOCIÁLNÍ** - jevy ve společnosti, které jsou problematické
- **SOCIOLOGICKÉ** - otázka není **proč**, ale **jak** (společnost funguje...)

Postmodernismus

- (konec 20. století) – přináší silný relativizující prvek;
- argumentace - hodnotových soudů se v principu nelze v sociální vědě zbavit, badatel samotný není schopen vystoupit mimo svou sociální pozici, která jeho pohled nutně zkresluje.
- skepse k vnímání pravdy jako neměnné authority
- **jazyk je tvůrcem reality**
- lidská mluva = sociální jednání, interakce s druhými => **konstrukce reality**

Diskurz

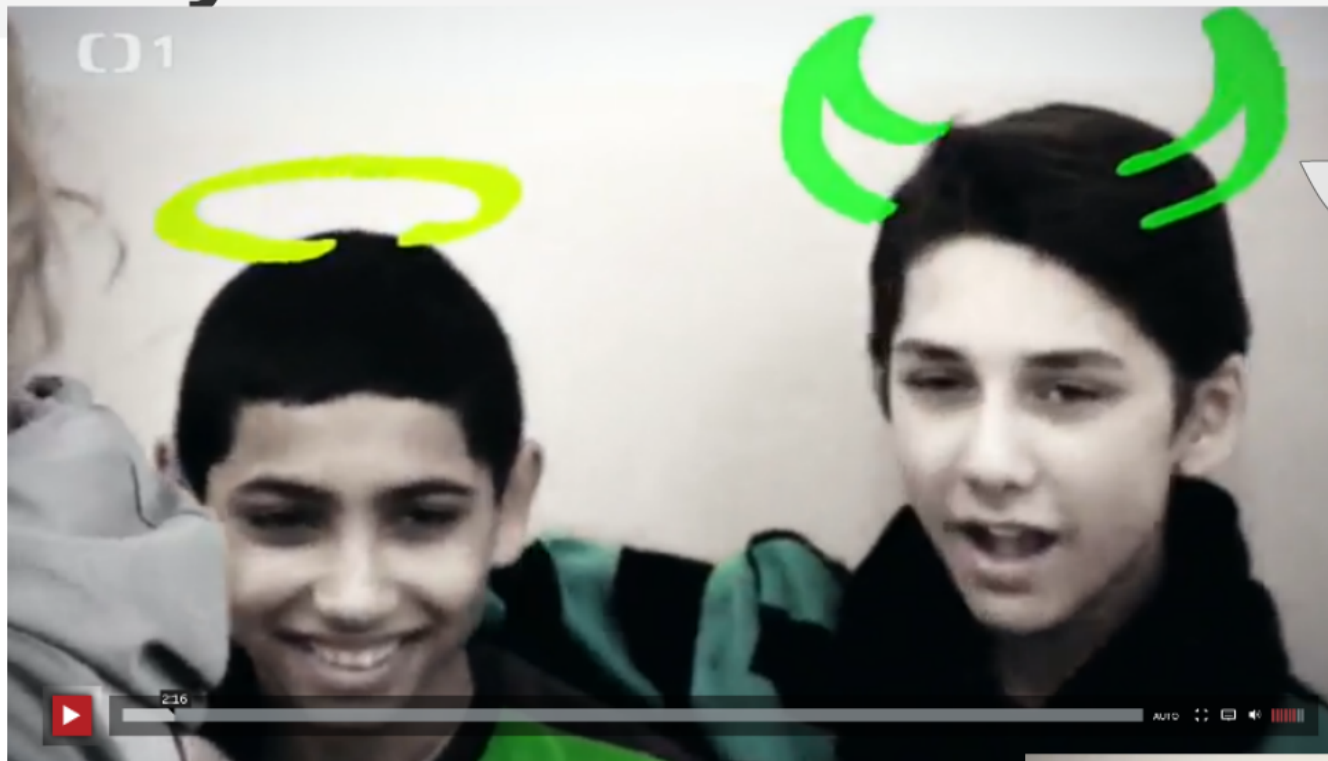
- verbalizované vědění, které je sdíleno
- soubor jazykového jednání uvnitř promluvy, produkované aktérem pro nějakého recipienta v rámci specifického kontextu
- jazykové promluvy, které jsou korigovány pravidly určujícími *co, kdy, kde* a *jak* smíme/nesmíme říci v rámci určitého kontextu
- vztah moci a vědění - pravda je jazykovou konstrukcí - mocenský boj

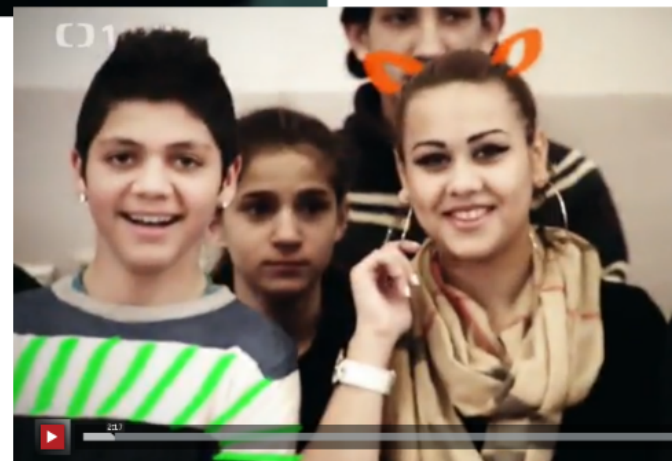
Pole diskursu v sociální pedagogice

- zkoumání **předsudků** (forma sociální reprezentace jedné skupiny, kterou sdílejí členové jiné skupiny), **stereotypu** – analýza konstruktů významu
- **mediální** či politický diskurs (Vašát - Janov), analýza internetových diskuzí
- **kritický přístup** (kompetence) k běžně rozšířenému „vědění“
- interpersonální rovina diskursu - vztahy mezi mluvčími (př. učitel – žák), lokalizace sebe v daném diskursu
- porušení **společenských norem** - důsledek odlišnosti diskursivních kontextů
- porozumění tomu, jak text (reklama, politická řeč...) **dosáhne efektu**
- **jazyková kompetence** – dosažená úroveň diskurzivní způsobilosti (viz. Bourdieu – Kulturní kapitál)
- vnímání **subjektivních konstrukcí světa** skrze vlastní interpretace a kontext - empatie; multikulturní vzdělávání

Mediální reprezentace romské třídy

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10719503009-trida-8-a/313294340250001/video/>

You Tube

Analýza textu – příklad

Úryvek č. 1: štáb České televize (1. díl)

1. České školství má problém.
2. Na našem území žije podle odhadů 150 až 300 tisíc Romů.
3. Výhradně romské třídy nejsou povolené.
4. Přesto je Česko opakovaně kritizováno mezinárodními institucemi za nepřímou segregaci.
5. Vlivem mnoha okolností tu vznikají třídy, ve kterých převažují romské děti.
6. Jednou z nich je 8. A ze základní školy na náměstí 28. října v Brně.
7. 95 % tvoří romské děti a rozhodně to nejsou andílci.

Genius loci - sociálně prostorové vymístění

Úryvek č. 6: štáb České televize (1. díl)

1. Škola stojí v blízkosti nechvalně známé oblasti Cejl,
2. kam se mnozí Brňané bojí po soumraku chodit.
3. Často se jí říká „brněnský Bronx“.
4. Problémy s drogami, alkoholem, hazardem a prostitucí jsou tu patrné na každém kroku.
5. Není divu, že tu několikrát denně zasahuje policie.
6. A právě odtud pochází většina žáků 8. A.
7. Našli byste i lepší místo pro start do života.

- jsme v zajetí kategorií - "žena", "muslim", "anarchista"

- **teorie rolí** - sociální místo je utvářeno očekáváními ostatních

"svobodná matka" "manažerka" "důchodce"

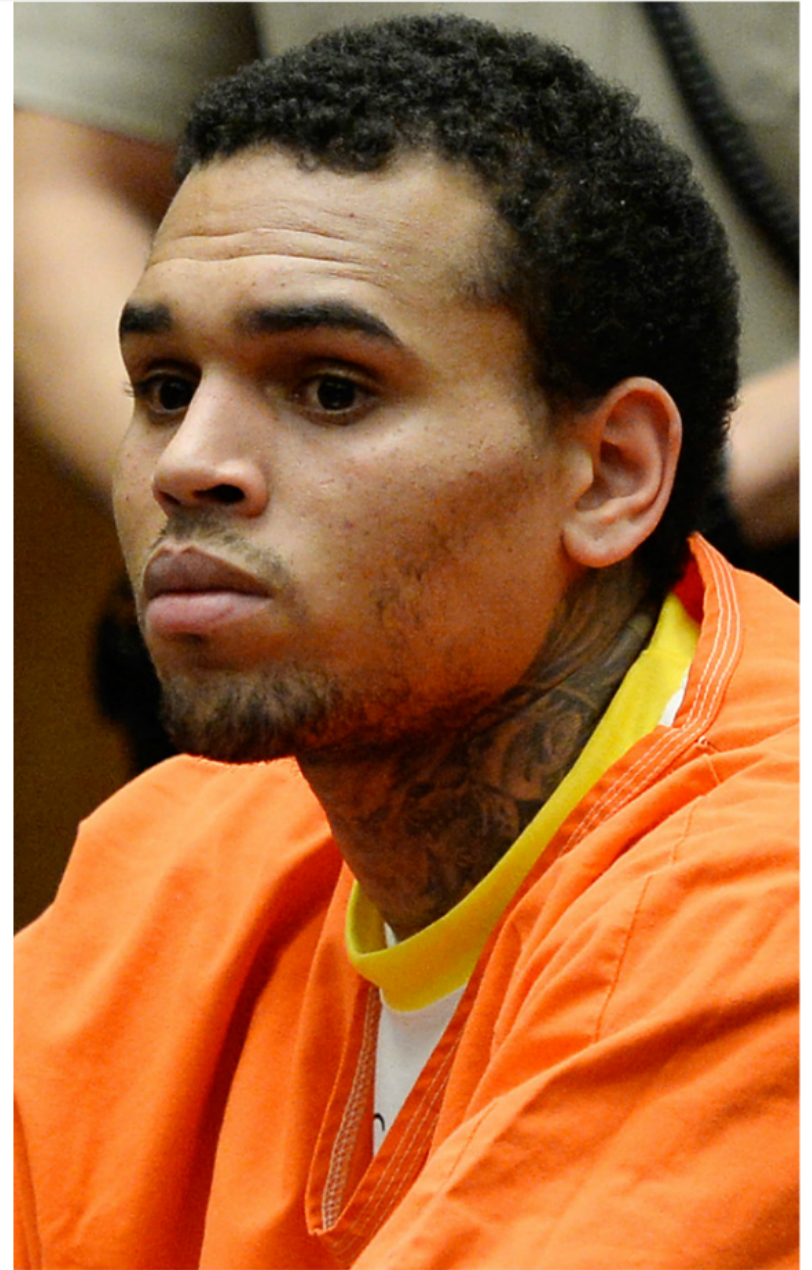
- role mají vnitřní - internalizující aspekt, ztotožnění

- identita (považujeme za svou), ale **ROLE** je sociálně determinována

- pozor na vliv předsudků na sebepojetí člověka

„Profesor po svém jmenování se cítí být moudrým. Kazatel po určité době začne věřit tomu, o čem káže. Voják objeví v srdci bojové nadšení, když navlékne uniformu.“ (Berger, 2003, s. 102)

Kterému z těchto mužů věříte?

Interpretativní paradigma

- symbolický interakcionismus, etnometodologii nebo fenomenologickou sociologii
- výzkum „všedního dne“ – každodennosti
- lidé jednají na základě významů, které jsou produktem jejich vzájemné interakce a které se mohou neustále měnit
- sociální realita je tvořena významy, které mají různou dobu trvání
- Sociologie sama přikládá určité významy a tím konstruuje
- T. Luckmann, P. Berger, E. Goffman, H. Garfinkel

Sociologie vědění

- jako reakce na proaktivitu sociálního prostředí
- zákl. kniha Sociální konstrukce reality (1999)
- zakladatel: **Karl Mannheim** (1893 - 1947)
- stejně jako lidé jsou podmíněny myšlenky, systém myšlení a jednání v něm
- kriticky zhodnocuje legitimizaci sociální situace
- myšlení v *epistémé* (Foucault), paradigmatu
- Sociologie vědění klade otázky:
 - Kdo to říká?*
 - Za jakých okolností?*
 - Co plyne pro ty, kdo to říkají?*

Udržování společenského řádu

- souvisí s procesy institucionalizace
- každá opakovaná činnost nabádá člověka k **habitualizaci** - opakování vede ke **konstituci** vzorců, z nichž **ritualizací** vznikají **typizace**

text

Ideologie

- systém idejí, který vykládá svět tak, aby podpořil zájem určitých skupin, pro to používá určitou symboliku
- **Mannheim** – každá ideologie je vedena snahou o ovládnutí skutečnosti, nikoli o její poznání
- **Funkcionální** přístup k ideologii– nezkoumá pravdivost ideologie, ale její funkci a to jak tuto funkci naplňuje
- od ideologie se lze osvobodit pouze převzetím jiné ideologie
- hlavní funkcí je **LEGITIMIZACE** - interpretuje sociální realitu v duchu toho, aby ospravedlnila to, co skupina dělá
- (komunismus, nacismus, ruská propaganda, mediální masáž...)

You **Tube**

Sociologie výchovy

- neaspiruje na produkci norem („jak by to mělo být“), ale chce sdělovat a dokumentovat („jak to je a proč tomu tak je“)
- jde o nespekulativní a nenormativní výzkumy, které pomáhají porozumět procesům výchovy, vzdělávání, škole, sociální struktuře a jejich procesů (socializace)
- oblasti zájmu - výchova a vzděl. v širších společ. souvislostech, vzděl. instituce, vnější prostředí, efekty vzdělávání, socializace

Aktuálně zkoumaná témata:

1. rovnost vzdělávacích příležitostí

sociální
stratifikace

sociální
mobilita

reprodukce
vzdělávacích
nerovností

Náš vzdělávací systém

"Pokud budete soudit rybu podle její schopnosti šplhat na strom, tak bude celý život věřit tomu, že je hloupá." - Albert Einstein

Katrňák, T. Odsouzení k manuální práci: Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině. Praha: SLON, 2004.

Náš vzdělávací systém

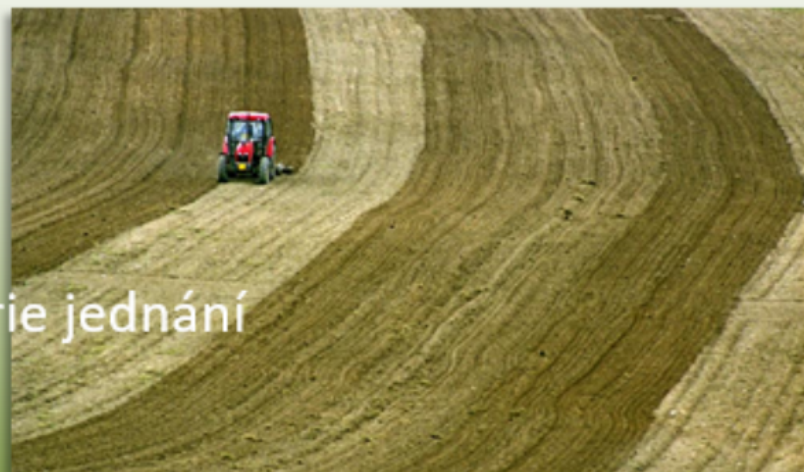
"Pokud budete soudit rybu podle její schopnosti šplhat na strom, tak bude celý život věřit tomu, že je hloupá." - Albert Einstein

P. Bourdieu

- Posstrukturalista

- **Sociální pole**

- ❖ neustálý symbolický boj o pozici – teorie jednání
- ❖ vlastní systém distribuce kapitálů

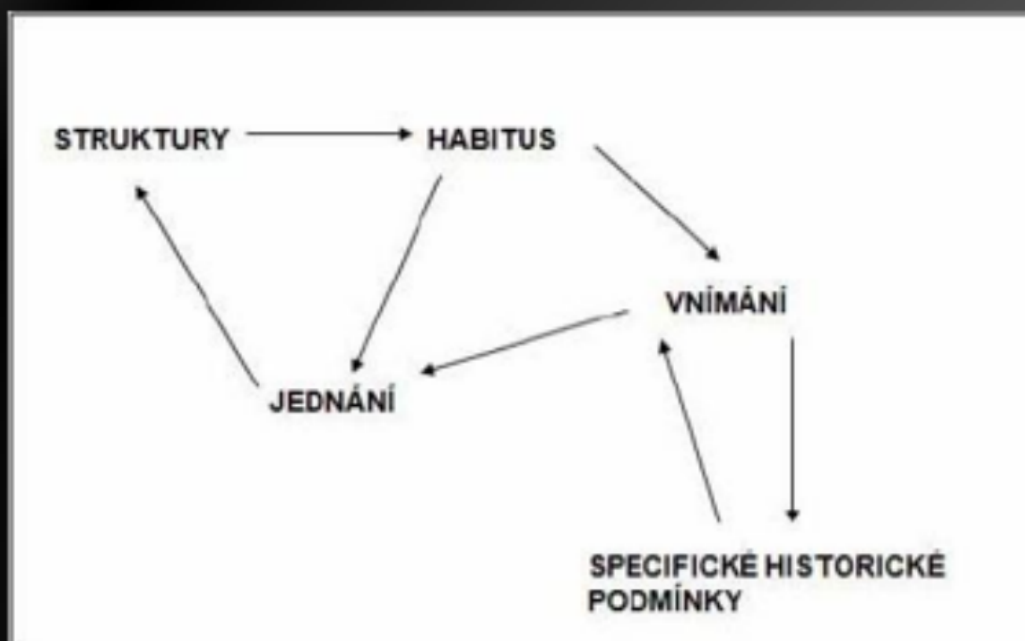
- Na čem je závislá pozice aktéra v sociálním poli?

– vlastnictví **kapitálů** (*kulturní*, *ekonomický*, *sociální*, *symbolický = uznání*)

- *kapitál* – vtělený, objektivizovaný, institucionalizovaný

P. Bourdieu - habitus

- **Habitus** = soubor individuálních a individualizovaných dispozic (předpokladů), není plně vědomý
- (vliv sociální struktury + role a jednání), situační, jde o způsob chování a myšlení

(Haker, 2000, s. 169)

Literatura pro samostudium:

- **Bauman, Zygmunt. 1996. Myslet sociologicky. Praha: SLON.**
- **Berger, Peter, L. 2003. Pozvání do sociologie. Barrister & Principal.**
- **Berger & Luckman. 1999. Sociální konstrukce reality.**
- **Keller, Jan. 1997. Úvod do sociologie. Praha: SLON.**
- **Giddens, Anthony. 1999. Sociologie. Praha: Argo**
- **Disman, Miroslav. 2000. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum.**
- **Jandourek, Jan. 2003. Úvod do sociologie. Praha: Portál.**

Pojmy k zapamatování:

- **Anomie**
- **Paradigma**
- **Sui generis**
- **Legitimizace**
- **Habitualizace**

